

оправдање мишљење да би требало дозволити узимање органа од пацијента за које је изгубљена свака нада за спасење, уколико се тим путем може спасти један други живот. Проблем је, наравно, много сложенији и тежи него што се може изнети у једном оваквом приказу, али је несумњиво да ће питања која су покренута на Конгресу изазвати живе дискусије и различита опредељења.

Последња излагања и дискусије на Конгресу били су посвећени проблему планирања породице у савременим условима живота, када се то све више показује неопходним. У вези с тим било је речи и контроли рабања и законској забрани, односно дозвољавању вршења побачаја. О овим питањима реферисали су др Генпати (Ganpathy) са колеца у Мадрасу и шведски лекар др Сјовал. Они су у својим рефератима изнели мишљење да, док неке државе стоје пред проблемом великог natalитета, све већи је број земаља код којих је ова појава у опадању, што је последица настојања појединих породица суочених са економским, стамбеним и другим проблемима, да број чланова породице унапред планирају. У појединим државама постоје одређене мере које стимулишу, односно дестимулишу рабање деце, у циљу далекосежнијег планирања броја становника и његовог прилагођавања конкретним условима живота.

У овако сажетом приказу, свакако је тешко детаљније изнети садржину рада скупа овакве врсте, али је несумњиво да је Конгрес светског удружења за медицинско право јасно показао једно: савремени напредак медицинске науке донео је много проблема који су поставили питање њиховог законског регулисања и сасвим јасно показао да се морају пронаћи нова законска решења која ће бити у потпуном складу са прогресом науке, медицинске посебно. Зато се као неопходно намеће питање проналажења нових путева у области законског регулисања ових појава, који не само да неће спутавати њихов развој већ ће у одређеном смислу и допринети убрзању тог развоја.

Мр Бора Чејовић

НЕКЕ СУШТИНСКЕ ДИЛЕМЕ О ПОРОДИЦИ У НАШЕМ ДРУШТВУ СА СТАНОВИШТА КОДИФИКАЦИЈЕ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА

Кодификација породичног права која се већ дуже времена припрема у нашој земљи никако није само проблем наше законодавне власти и Заједничке комисије Већа народа, Социјално-здравственог већа и Друштвено-политичког већа Савезне скупштине за кодификацију породичног права већ далеко ширег круга и стручњака из разних области. Врло значајан и занимљив симпозијум који је организовао Институт за социјалну политику из Београда од 9—11. децембра 1970. године, на Бледу, показао је колико кодификација породичног права, у теорији и пракси, представља скуп проблема везаних за савремени живот. *Неке суштинске дилеме о породици у нашем друштву са становишта кодификације породичног права* није само реални наслов овога симпозијума већ то представља слику основних колебања, која су, изгледа, у овој правној области дубља и јача него у осталим. У току Симпозијума је више пута наглашено да је „наше породично законодавство једно од бољих у овој области“ али, да на томе не треба стати већ треба тежити и даљем усавршавању и мењати, делимично или потпуно, све оно што је превазиђено или што се показало као кочница даљег напретка.

Симпозијум је окупио, у изванредној организацији Института за социјалну политику, поред великог броја истакнутих научника, професора правних факултета из свих наших центара, представнике скупштина, института, друштвених организација и већи број судија који су примерима из

праксе илустровали, допуњавали или кориговали теорију. Ванредно живе дискусије (које је немогуће пренети верно у овако скученом простору показале су да је проблем врло актуелан и да је врло тешко донети опште закључке, већ се могу, у овом тренутку, дати само оквири у којима треба да се креће наше законодавство из области породичног права.

Др *Марко Младеновић*, директор Института за социјалну политику, отварајући симпозијум истакао је „да је један од основних разлога наших колебања и алтернатива — недовољно познавање свих могућих димензија савремене породице: биолошких и социјалних, економских и демографских, васпитних и психолошких, етичких и правних. У том сложенем склопу, правни изглед породице данас никако нема и не може да има самостални, аутономни значај“. Кодификација породичног законодавства треба да произађе из чврсте сарадње стручњака различитих дисциплина. Питања која су тема симпозијума, могу се поделити у три групе, по овом значају:

I. — *Питања фундаменталног значаја*: питања о границама човекове слободе, односно о степену његових обавеза у породици и браку, пигања нормативног регулисања односа породице и друштва, питање степена и начина друштвене интервенције у породичним односима, питање положаја детета у породици односно заштите детета и материнства уопште и питање дистрибуције функција између Федерације и република, односно покрајина, у материји породичног права;

II. — *Питања општег значаја*: значај и место брака и ваљбрачна заједница, развод брака, положај деце рођене ван брака и њихово изједначење са брачном, реформа установе усвојења и старатељства;

III. — *Питања узгед значаја* за породичноправни систем у целини, а која представљају побољшање садашњих решења: непостојећи бракови, усвојење као брачна сметња, доња старосна граница при ступању малолетника у брак по дозволи суда, боља решења о остваривању права на законску алиментацију за време брака, у току бракоразводног поступка и после развода у корист брачног друга и деце и да ли законом регулисати вештачко оплођење.

Др *Борислав Благојевић*, професор Правног факултета у Београду у реферату: „*Подела надлежности између федерације и република у материји породичног права*“; посебно се задржао на свим добрим и лошим странама приликом доношења општих закона од стране Федерације са једне, и посебних закона република, са друге стране. Залажући се за самосталност република приликом доношења одређених прописа, саветовао је опрезност да не би дошло до претеривања која би могла створити „интерно право са елементом иностраности“ које би могло и у оквиру Федерације, а посебно у односу на иностранство да створи правну несигурност. Сарадњу Савезне скупштине са скупштинама република требало би остварити при доношењу савезних прописа и то можда на начин који би био различит од досадашњег: „републике не би требало да увек чекају да се о појединим материјама припреме — израде нацрти — предлози на савезном нивоу па да онда оне, као институције, дају своје мишљење, сугестије, предлоге. Било би корисно да поједине, а каткада и све републике припреме своје нацрте савезних или (односно и) републичких прописа — закона о појединим материјама, и то посебно оних у погледу којих постоје велике разлике било у ставовима за решавање — регулисање појединих питања, било у схватањима о подели надлежности између Федерације и република“. Приликом рада на кодификацији не би требало занемарити и врло богату судску праксу у свим републикама и свих нивоа.

Др *Милан Бркић*, судија Врховног суда Југославије, је у свом реферату: „*Кодификација савезног законодавства у области породичних односа с обзиром на нормативну функцију федерације и република (покрајина)*“, пошао од становишта које заступа и Заједничка комисија Већа народа, социјално-здравственог већа и Друштвено-политичког већа Савезне скупштине за кодификацију породичног права, „да се породични односи правно обухвате у самостални нормативни систем породичног права (односно систем породичног права као самосталне гране права) изван система тзв.

Грабанског права". Федерација би требало да донесе законик који би обухватио допуњену и модернизовану материју садашња четири савезна закона из ове области: О браку, О односима родитеља и деце, О усвојењу и О старатељству. Разлоге за овај став треба тражити у рђавим искуствима старе Југославије, у правној политици која тежи изједначењу људи пред законом, нарочито у данашњим околностима велике мобилности грађана не само на републичком већ и на међународном плану, у законодавној политици која жели да патријархалну и конзервативну породицу измени у демократску, као и да се национална законодавства о личном и породичном статусу приближе. Различити прописи у републикама створили би могућности злоупотреба, а ако би били скоро идентични или са малим разликама, „доношење закона у републикама не би имало смисла, и представљало би најобичнији формализам и сувишни законодавни посао, супротан циљевима кодификације“. Међутим, референт се не слаже са предлозима Комисије за кодификацију, јер „не може се сматрати да је потребна и оправдана потпуна унификација породичног права путем савезних норми, онаква унификација каква је сада а поготову каква се предлаже“, и наводи предлог „разграничења савезног нормирања од регулативе других носилаца нормативне функције (република, покрајина, па и општина)“ који „представља само покушај глобалног назначења домета савезне законодавне компетенције у области породичног права“.

Др Марко Младеновић, професор Правног факултета у Београду, у реферату: „*Подела нормативних функција између федерације и република у области породичног законодавства*“ анализирао је досадашње искуство из ове области, како основно савезно законодавство, тако и законодавство република „напомињући да постоји још низ других закона који непосредно или посредно регулишу породичне односе. Сматрајући да је досадашњи систем у потпуности одговарао нашем федеративном уређењу Др Младеновић се залаже да треба у потпуности прихватити став Комисије за кодификацију и да „треба настојати да се задржи и до краја оствари карактер основног закона приликом доношења Закона о породици. Сматрамо, такође, да досадашња овлашћења социјалистичких република не треба сужавати у праву на доношење допунских прописа о неким имовинским односима у породици, у праву на доношење допунских прописа о вршењу старатељства, а поготову у праву на одређивање органа старатељства које Федерација никако не припада“. Кодификацију породичног законодавства треба искористити за регулисање начина друштвене заштите породице.

Жива дискусија о подели надлежности између федерације и република у материји породичног права кретала се од мишљења о потреби доношења основних закона и само појединачних решења република за специфичне проблеме у овој области, до врло широког републичког законодавства сужавањем одлука Федерације на постављање начела. Др *Михаило Митић* изражава бојазан да регулисање републичким законодавством може наше „просто породично законодавство учинити врло сложеним и тешким за примену“, док др *Сурија Пуповић* истиче да треба водити и рачуна о посебним условима република и покрајина јер је дестимулативно концентрисање многих послова на нивоу Федерације, и оно је довело до тога да републике често нису користиле своја права. Најважније је наћи меру како би то било израз потреба *Драго Кубуровић* поставља питање није ли о овој теми требало говорити на крају, када се продискутује о карактеристичностима република, покрајина и општина. Немогуће је спровести јасну и стриктно прерасподелу надлежности, требало би да ова материја буде приближно истоветна и одређено регулисана. Не треба сувише инсистирати на навикама и традицији, јер после 25 година примене истог закона тешко би се могло вратити на конзервирање ранијих односа.

Мирјана Папо, професор Више школе за социјалне раднике, Сарајево, у реферату „*Социјална концепција Закона о породици*“ разматрала је разне изворе социјалне концепције: право, идејно-политичке ставове, традицију, и правну праксу. Истичући значај породице као посебне друш-

твене групе, важно је у законику о породици предвидети и мере помоћи којих би друштво помагало, штитило и путем правних норми регулисало однос друштва према породици, а посебно према деци у оквиру породице, како за време њеног трајања, тако приликом њеног распадања. Потребно је створити институцију која „не смије бити орган, јер би тиме наметнула државни карактер заштите и ограничила средства којима се она пружа, може бити носилац свих видова заштите, дакле државне и оне друштвених организација“.

Др Марко Младеновић у оквиру теза „Место друштвене заједнице у Законику о породици“ посебну пажњу је посветио развоју породице од патријархалне, преко индустријске до демократске и видовима државне интервенције у заштити породице. У нашој земљи, до сада, није довољно спроведена помоћ државе породици и неопходно је, кроз правне норме породичног законодавства спровести систематску и организовану заштиту државе, да би се тиме терет објективних тешкоћа поделио између заједнице и појединца, и да се не би свалио само на појединца посебно у случајевима објективних тешкоћа. Нарочито би ново законодавство морало да се интересује за породицу пре него што она постане друштвени проблем а не само у случајевима породичне патологије.

Радивоје С. Поповић, професор Више школе за социјалне раднике у Београду, у свом реферату: „Елементи социјалног рада у породичном праву“, посматрајући динамику развоја породице и немогућности одговарајућег правног регулисања, истиче неопходност социјалног рада чији је предмет „пружање свестране помоћи као посебном кориснику социјалне заштите применом посебних метода групног социјалног рада“. Поред правног регулисања односа у оквиру породице, треба регулисати и односе између породице и друштва, водећи рачуна о могућностима друштва и дужностима чланова породице. Образовање посебног друштвеног тела за заштиту породице, које би имало шира овлашћења од органа старатељства и које би било повезаније са породицом, јесте неопходност.

Др Милан Поповић, научни сарадник Института за социјалну политику у Београду у реферату: „Орган за заштиту породице или орган старатељства“, анализирао је потребу систематске организоване заштите породице, без обзира на све разлике које постоје између породица. Органи старатељства који у овом раду имају извесна искуства, мада често нису могли да одговоре својим задацима, могли би да прошире своју делатност и да постану органи за заштиту породице, или ће се образовати нове институције. Важна је делатност која је неопходна и која, свакако, треба да нађе своје место у новим законским прописима.

Дискутантани који су третирали проблем социјалног схватања породице и односа друштвене заједнице и породице, показали су разноврсним прилазима овој тематици сву комплексност проблема и потребу што бољег законског регулисања. Цемал Паралија се посебно залагао за друштвену заштиту породице и деце, сматрајући да се не треба задржати на класичним одредбама које регулишу односе чланова породице, већ их проширити и на заштиту породице, јер њена стабилност не зависи искључиво од њених чланова, на њих делује и низ других фактора и зато не може пасти само на њихов терет. До сада држава није предузимала никакве материјалне обавезе а неопходно је да заједница уложи један део за изградњу човека и члана те заједнице, стварајући установе за смештај деце, и трудјећи се да се свој деци обезбеди бар приближно исти старт. Др Михаило Митић сматра да је организациона структура органа старатељства претрпела неуспех и да би зато требало ову службу пренети на судске органе, где је обезбеден стручни састав, и где би старатељски суд могао да доноси брзе и ефикасне мере. Др Оливера Бурић истиче да се социјолошки приступ породици додирује са правним решењима и да се не треба задржати само на утицају друштва на породицу већ би требало проучавати и положај породице у друштвеном систему. Посебно зато што све породице нису

идентичне: родитељи и деца, запослени родитељи и деца, породице без деце, породица са једним родитељем, породица са усвојеном децом, те не могу имати исте потребе и исте дужности и не могу пружити исте услове својој деци. Зато је неопходна друштвена помоћ да би се створиле личности заинтересоване за друштвену заједницу. Др *Павао Брајша* наглашава да је за правилан развој личности неопходна љубав и породична атмосфера. Породица је вишеструка и њено ментално здравље зависи од свих чланова групе, јер психопатолошка личност утиче на друге чланове. Треба створити тип психолога који би се бавио овим проблемима и који би у групи стручњака заједно са правником, социологом, педагогом, водио рачуна да не дође до поремећаја породичне равнотеже. *Милутин Арсић* истиче да треба водити рачуна о правној заштити породице, али и могућностима примене новог закона од којег много очекујемо. Има крајева где су обичаји врло значајни (на Косову) и о томе треба водити рачуна и закон прилагодити. Др *Алојз Финжгар* сматра да би требало избегавати принуду сада када се у свим другим друштвеним структурама говори о договорању, па треба и на овом плану ићи од породице према друштву а не од друштва према породици. Спајање социјалнополитичких и породично-правних прописа јесте врло тешко јер се јасним разликују; различит им је домен и приступ одређеном проблему и републике треба да одлуче да ли је то остварљиво. У Словенији се покушало, али без успеха. *Мирјана Папо* наводи да родитељи „сразмерно својим могућностима“ подижу своју децу и ми имамо потхрањену децу и ону која имају све зависно од економских могућности средине. Сви не могу имати исту основу, али би требало омогућити праведан старт у животу. *Марко Младеновић* истиче да се раније затворена породица отвора према друштву и правне норме треба ускладити са животом. Др *Алојз Финжгар* се слаже да су предмет и метод породичног и социјалног законодавства различити, али се начела могу регулисати и у породичном законодавству и ван њега. О новом друштвеном квалитету је тешко разговарати у старим, класичним, грађанским оквирима.

Симпозијум је другог дана рада расправљао о браку и разводу брака са свим елементима везаним за ове проблеме.

Др *Војислав Бакић*, професор Правног факултета у Београду, у реферату: „*Правна концепција брака*“, анализирао је досадашње дефиниције брака, нарочито новјие, указујући на чињеницу да се у савременој теорији и законодавној пракси у одредби брака све више укључују и деца. Посебно је истакао да брак треба да оствари три циља: природни (нормалне сексуалне односе супруга и рађање и подизање деце), морални (узајамно помагање и разумевање) и друштвени (брак није приватна ствар појединца, већ друштвена установа са одређеним задацима). Подвлачећи да се брак састоји из тири елемента (биолошког, психолошког и друштвеног) указао је да први представља садржину брака, други основу његовог настанка, а трећи признање те људске заједнице од стране друштва и услед тога императивност норми којима је друштво уређује. Посебну пажњу посветио је питању односа брака и конкубината, указујући да је брак још увек друштвено потребна установа окупљена ка будућности (рађању и подизању деце), предвиђена да траје, а да је ванбрачна заједница неорганизована, претежно заједница за задовољство, предвиђена да престане и да су сва досадашња искуства у вези са тзв. приватизацијом брака негативна. У погледу правне природе брака, излажући досадашња схватања о браку као уговру и као установи, проф. Бакић је закључио: „Најприближније је истини... ако кажемо да је то један уговорни статус. Брак је, дакле, друштвена установа, уређена по правилу императивним нормама, у коју мушкарац и жена приступају сагласним изјавама воља (уговором), уз суделовање представника јавне власти“. На крају свог излагања залагао се да се брак као главни основ породице и у новом Законику заснива на начелима на којима се темељи наше досадашње законодавство.

Др Милош Стеванов, професор Правног факултета у Новом Саду, тирајући исту тему: „Правна концепција брака“, посебно је истакао да „прави интерес друштва није, кад се ради о животној заједници мушкарца и жене, у друштвеном регулисању односа између њих, него у стварању повезаног оквира за подизање деце која се из те животне заједнице рађају“. Не би требало занемарити постојање ванбрачне заједнице и требало би „ако се прихвати правно регулисање ванбрачне заједнице, поставити исте или бар приближно исте услове за настајање и брака и ванбрачне заједнице“. Анализирајући досадашње законодавство др Стеванов предлаже коректуре неких прописа, као и укидање неких који су превазиђени нашом друштвеном стварношћу.

Др Мехмед Беговић, професор Правног факултета у Београду, рефератом: „Концепција о разводу брака у Законнику о породици“ започео је врло занимљиву и актуелну дискусију. Залажући се за правичне прописе и за корекцију постојећих, професор Беговић сматра да, ипак, не треба тежити сувишној либерализацији од које су одустале и СССР и Француска, јер „закон треба поред осталог да делује и васпитно на грађане. Он не сме да својим прописима подстиче на разводе, него да их у разумној мери ограничава, да развод буде само као лек у случајевима кад брачна заједница промаши и заједнички живот постане неподношљив“. Нови закон треба поступак за развод и све проблеме који су везани за њега да усредсредни на једном месту и учини га „бољим и хуманијим“, пошто је врло тешко и деликатно одлучивати о личним односима између људи и њиховој слободи одлучивања.

Др Алојз Финжгар, професор Правног факултета у Љубљани, у веома документованом реферату: „Концепција развода брака у Законнику о породици“, прегледом страног законодавства, судске праксе наших судова, и предлога Комисије за кодификацију породичног законодавства, нарочито је обратио пажњу на схватање „кривице“ за развод брака.

Др Алија Силајџић, професор Правног факултета у Сарајеву, у реферату: „Концепција о разводу брака у Законнику о породици“, поред анализе страних и наших досадашњих прописа, посветио је изузетну пажњу судској пракси, посебно у Републици Босни и Херцеговини. Истакао је да неповољан положај жене која је још, у већини случајева, не само незапослена већ и без икакве стручне спреме, утиче на њену одлуку на развод брака, који, ма колико био неуспешан и тежак, представља материјалну и друштвену заштиту. Неповољан положај деце коју суд, по правилу, додељује мајци уз симболично издржавање које отац избегава да даје, треба побољшати интервенцијом друштва.

Др Мира Алинчић, професор Правног факултета у Загребу, у свом реферату: „Правна норма и одлука брачних другова да раскину брак“, истакла је да слобода воље грађана ни приликом закључења брака није апсолутна, па не може бити ни приликом раскида брака. „Развод брака није само правни институт. То је далекосежно друштвено питање, подједнако интересантно и стручњацима разних специјалности и сваком грађанину“. Сва законодавства су либералнија када су у питању разводи бракова без деце, док покушавају да отежају развод када постоје деца. Материјални проблеми који настају због издржавања деце решавају се неповољно јер долази до рестриктивне оцене о потребама деце, с једне стране, и разумевања за могућност родитеља, са друге стране. Деца не би била оштећена једино ако би породичну солидарност заменила друштвена солидарност. Недовољно су испитане друге последице развода брака на децу, које никако не треба занемарити. Поред досадашњих разлога за издржавање брачног друга после развода (неспособност за привређивање), треба водити рачуна и о тешкоћама запослења. Важно је и налажење могућности за стварно разрешавање стамбених односа, а не само формално.

Дискусија, у којој су учествовали др Павао Брајша, др Александра Бурановић, др Михаило Мигић и др Милан Босанац, и писмени прилог др Мирјане Јовановић, показала је да решења која су браку и разводу брака

дата у нашем досадашњем законодавству није потребно битно мењати, већ их треба престилизовати и више водити рачуна о стварним, а не само формалним решењима. Судска пракса која је пажљиво проучена и праћена, указала је на неповолне друштвене (не само материјалне) последице развода бракова са децом, које треба посебно третирати.

Др Ана Прокон, професор Правног факултета у Загребу, у реферату: „Граница аутономије родитељског права у Законнику о породици“, истакла је да је „родитељско право скуп дужности и права која припадају родитељима над њиховом по правилу малолетном децом и који те дужности врше у интересу те своје деце“. Међутим, друштвена заједница мора да интервенише у случајевима када су интереси деце угрожени, али само када то закон изричито предвиђа. Будући орган за заштиту породице требало би да преузме на себе бригу о саветовању и опомени несавесних родитеља, ограничењу па и одузимању њихових права тамо где се ова мера покаже не само као потребна већ и неопходна. „Данас смо у ситуацији да родитељу признамо његово родитељско право у његовом целокупном садржају, али само тако дуго док га он врши у интересу детета“.

Славко Рупел, судија Округног суда у Љубљани, посветио је свој реферат: „Правни проблеми у вези са вештачком инсеминацијом“, једном посебном питању које би требало да нађе своје место у новом законодавству. Поред професионалне одговорности лекара, постоји и питање брачности тако рођеног детета, доказивања очинства, наследних права и низа других, нових, правних питања, које не би требало решавати аналогijом или их остављати законски нерегулисана. Нови законик о породици би требало да нађе места и за, данас, појединачне случајеве који ће, као и у другим земљама, сутра бити бројни.

Др Михаило Митић, професор Правног факултета у Нишу, у реферату: „Концепција установе усвојења у Законнику о породици“, залагао се за што шира законска решења, са великим могућностима варијација, да би се подстакло и омогућило усвајање деце која су без родитеља или коју су родитељи напустили. Нераскидиво и трајно усвојење би требало изједначити са природним односом родитељи — деца, у коме усвојеници не би имали само дужности већ и родитељска права, и непотпуно раскидиво усвојење које би имало извесна ограничења у питању презимена, наслеђивања и другог.

Др Миле Хаџи Василев, професор Правног факултета у Скопју, у реферату: „Концепција института усвојења у Законнику о породици“, залагао се такође за два облика усвојења: потпуно и непотпуно. Водећи рачуна и о другим елементима, сем материјалног, предлаже да се потпуно усвојење законски дозволи само брачним паровима, док сва лица могу непотпуним усвојењем узети дете. Разлика би постојала и у начину вођења детета у матичним књигама, вези са природним родитељима и наследству. „Наш будући закон треба да пружи људима те две могућности, а усвојеницима и родитељима деце треба оставити да одлуче на коју ће варијанту усвојења ићи“.

Др Ана Михановић, професор Правног факултета у Загребу, у реферату: „Концепција установе усвојења у Законнику о породици“, сматра да је нераскидиво (потпуно) усвојење имитација правног родитељског односа док је раскидиво усвојење формално-правни акт који се може изменити. Потпуно усвојење треба предвидети за децу без родитеља или родитеља који не извршавају своје дужности, и то врло малу, од 2—4 године, да би се потпуно навикли на родитеље. Што се тиче личности усвојитеља, не треба настојати да то могу бити само брачни другови, али се треба залагати да то буду лица од 30—50 година старости, да би се омогућило несметано подизање детета. Не треба стављати ограничења за сроднике који су најпозванији да подижу децу својих блиских рођака. Раскидиво усвојење би се, у тајном поступку, склапало код надлежних органа.

Дискутант: Драгојла Цветковић, др Марко Младеновић, Миленко Хараћ, Мирјана Папо, др Александра Бурановић залагали су се за прихва-

тање што ширих могућности усвојења, јер је, за сада, то најбоља замена за природну породицу. Због сигурности усвојитеља и мирног и несметаног развоја усвојеника, потребно је законски регулисати потпуно (нераскидиво) усвојење које би било потпуна имитација природног родитељског односа, где би се потпуно изгубила веза природних родитеља са децом, и где они не би, касније, имали никаква права. Ово би стимулативно деловало на лица без деце јер је и циљ усвојења обезбеђење деце без родитеља, или несвесних родитеља.

Рад Симпозијума се трећег дана одвијао у три комисије и то:

1. *Комисија за питања опште концепције Законика о породици.* — председавајући др Милан Бркић;

2. *Комисија за питање брака.* — председавајући др Војислав Бакић и др Алојз Финжгар и

3. *Комисија за питања односа родитеља и деце.* — председавајући др Ана Прокоп.

Дискусија у оквиру комисија разрадила је и допунила ставове изнете у рефератима и дискусији и донела закључке који ће се користити приликом даљег рада на кодификацији породичног законодавства.

Комисија за питања опште концепције Законика о породици посебно се задржала на подели законодавне функције између Федерације и република, односно покрајина, и заузела следећи став:

а) *Федеративно законодавство* треба да регулише: основна статусна питања, основне породичне односе који имају императивни карактер; основне принципе и ставове и обавезе друштва према породици; основна начела у осталим односима;

б) *Републичко, односно покрајинско законодавство* разрађује и детаљније уређује, водећи рачуна о својим специфичностима, односе личне и имовинске природе које немају статусни карактер; самостално уређују односе у области усвојења, храњеништва и породичног смештаја; републикама се препушта да одреде да ли ће се признати имовинско дејство ванбрачним заједницама.

Комисија за питања брака је предложила следећа решења:

а) за *питања брака*: заснивања брака, односи у браку и престанак брака треба да буду регулисани Закоником о породици; по питању форме за склапање брака и минималне границе брачне зрелости треба водити рачуна о међународним обавезама, и углавном се држати досадашњих прописа;

б) за *развод брака*: није постигнут јединствени став јер неки учесници сматрају да је постојећи мешовити систем бракоразводних узрока највише одговарао нашој концепцији брака, док други предлажу да се усвоји само тешка поремећеност брачних односа као једини бракоразводни узрок.

Имовински односи проистекли из ванбрачне заједнице и накнада штете настале због развода брака, треба да се решавају по нормама грађанског или других одговарајућих закона.

Комисија за питање односа родитеља и деце сматра да ново законодавство у овој области треба нарочито да инсистира на побољшању положаја породице и то:

а) *обезбеђењем друштвене заштите деце*, посебно малолетне и њима изједначене, оснивањем фонда из кога би се плаћало издржавање а родитељи морали да враћају; путем активне помоћи друштвене заједнице породици кад год то интереси чланова породице захтевају; родитељске дужности у интересу детета; вештачко оплођење треба дозволити;

б) *увођењем потпуног усвојења* које би се изједначило са родитељима и децом по крви и било нераскидиво, и унето у матичне књиге, без разлике са другом децом, по правилу за малу децу; непотпуно усвојење које може бити раскидиво треба задржати да би постојало више могућности усвојења.

Симпозијум о породици у нашем друштву, са становишта кодификације породичног права, указао је какве све дилеме у овој области постоје у нашој теорији и пракси, и својом озбиљношћу, разрадом проблема и донетим закључцима показао је колико је важно и корисно на овај начин припремати и помоћи законодавни рад.

Љиљана Андрић